

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 8 2 5 2 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 28. avgust 2018 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

M 1 8 2 5 2 1 1 1 0 3

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

V letih po 1573, ko je plemstvo krvavo zatrlo upor slovensko-hrvaških kmetov, se je Trubar podobno kot Luther v kmečki vojni leta 1525 postavil na plemiško stran, vendar z opazno dvostranskim stališčem. V spopadu sta si stala nasproti uporno kmetstvo, ki je bilo večinsko katoliško, in plemiška vojska, ki je bila pretežno protestantska.

(Kos, J. (2011): Slovenstvo kot vprašanje istovetnosti in razlike, v Ahačič, K., Testen, P. (ur.), Jeziki, identitete, pripadnosti med središči in obrobji. V počastitev ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja, Zbornik prispevkov, Založba ZRC, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU, Ljubljana, str. 32)

- 1.1. Kako poimenujemo sistem družbene razslojenosti, značilen za evropske družbe v času, ki ga opisuje vir 1?

_____ (1 točka)

- 1.2. V katero obliko/sistem slojevitosti spada pravilno navedeni sistem v odgovoru na vprašanje 1.1.? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

A Odprt sistem.

B Zaprt sistem.

(1 točka)

- 1.3. Ali je navedeni sistem razslojenosti omogočal družbeno mobilnost? Obkrožite pravilno rešitev.

DA NE

(1 točka)

- 1.4. Katera vrsta socialnega statusa je značilna v tem sistemu? Navedite jo in predstavite njene značilnosti.

Poimenovanje: _____ (1)

Predstavitev: _____

(2)
(3 točke)

- 1.5. Opredelite družbeni status.

(1 točka)

1.6. Katere določnice izmed navedenih najpomembneje vplivajo na družbeni status posameznika v sodobnih družbah? Obkrožite dve pravilni rešitvi.

- A Premoženje.
- B Družinsko poreklo.
- C Izobrazba.
- D Religijska pripadnost.

(2 točki)

1.7. Katere so določnice družbene razslojenosti v razlagi Maxa Webra? Navedite jih.

Prva določnica: _____

Druga določnica: _____

Tretja določnica: _____

(2 točki)

Vir 2

Poleg Kanade, Avstralije in Nove Zelandije, ki dandanes morda najbolj upravičeno veljajo kot obljubljeni angleško govoreče dežele za tiste, ki bi se na družbeni lestvici radi prebili višje od svojih staršev, so na tej lestvici najnižje (glede povezanosti med dohodki staršev in dohodki odraslih otrok – op. a.) še skandinavske države. Švedska, Finska, Norveška in Danska očitno najbolje omogočajo prehod iz enega družbenega razreda v drugega – seveda v obeh smereh.

(Rugelj, S. (2016): Ali zaslužite več kot vaši starši?, Siol1NET., 25. 2. 2016. URL: <http://siol.net/siol-plus/kolumne/ali-zasluzite-vec-kot-vasi-starsi-406619>. Pridobljeno: 26. 2. 2017.)

1.8. O kateri vrsti družbene mobilnosti govori vir 2? Poimenujte in predstavite jo.

Poimenovanje: _____
(1)

Predstavitev: _____

(2)
(3 točke)

1.9. Katere okoliščine omogočajo/pospešujejo mobilnost v modernih in postmodernih družbah? Navedite eno.

(1 točka)

1.10. Pojasnite pojem samorekrutacija elit.

(1 točka)

1.11. Pojasnite pojem kulturnega kapitala iz razlage družbene razslojenosti Pierra Bourdieuja.

(2 točki)

1.12. Po trditvah Davida Kingsleyja in Wilberta Moora je družbena slojevitost nujna v vsaki družbi. Kako sta avtorja utemeljevala svoje trditve? V odgovor vključite dva argumenta.

Prvi argument: _____

(1)

Drugi argument: _____

(1)
(2 točki)

2. Odločanje v skupnosti

2.1. Opredelite družbeno moč.

(1 točka)

Vir 1

»Nova cesarica bo prvič navzoča na igrah. Prepričan sem, da ste nekateri še vedno malo presenečeni nad dejstvom, da se je cesar poročil z lastno nečakinjo.«

Nekaj stražarjev je diskretno zamrmralo in Kato je opazil, da se možje okoli njega nelagodno prestopajo. Bur je dvignil dlan, da bi jih utišal.

»Ne glede na to, kaj mislite, je senat odobril poroko, torej je zakonita. Moralna plat položaja ni naša stvar. Vojaki smo in ubogamo povelja, najsi so pravilna ali napačna, in pika. Če torej gojite kakršnekoli dvome o cesarjevi novi ženi, jih zadržite zase. To je ukaz. Niti besedice nezadovoljstva nočem slišati iz vaših ust.«

(Scarrow, S. (2014): Cesarska straža, Učila International, Tržič, str. 39)

2.2. Kakšno dejanje je opisano v viru 1? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Legalno in hkrati legitimno dejanje.
- B Nelegalno in hkrati nelegitimno dejanje.
- C Legalno dejanje, ki pa ni legitimno.
- D Legitimno dejanje, ki pa ni legalno.

(1 točka)

Vir 2

Na volitvah leta 1932 je nacistična stranka dosegla 37 odstotkov glasov in prehitela dotlej najmočnejšo socialdemokratsko stranko. Največ glasov so nacisti dobili na vzhodu in severu Nemčije, njihovi volivci pa so bili večinoma iz manjših krajev in ne iz velikih mest. Nacisti na volitvah niso dobili večine, potrebne za sestavo vlade, vendar brez njihove podpore tudi nobena druga stranka ni mogla vzpostaviti trdne vlade. Predsednik države feldmaršal Paul von Hindenburg nad Hitlerjem ni bil pretirano navdušen, zato mu sprva ni hotel podeliti mandata za sestavo vlade. Prepričali so ga šele njegovi desničarski in nacionalistični svetovalci, ki so zmotno verjeli, da jim bo uspelo Hitlerja obdržati na vajetih. Januarja 1933 je nacistični voditelj dobil mandat za sestavo vlade.

(Gabrič, A., Režek, M., (2011): Zgodovina 4, DZS, Ljubljana, str. 37)

2.3. Max Weber je glede na izvor legitimnosti razlikoval več tipov legitimne oblasti. Imenujte tip oblasti, ki ga lahko razberete iz besedila v viru 2.

(1 točka)

2.4. Navedite še dva tipa oblasti, ki nista opisana v viru 2, in enega podrobneje predstavite.

Navedba dveh tipov oblasti: _____ (1)

Poimenovanje in predstavitev izbranega tipa oblasti: _____

(2)
(3 točke)

2.5. Pojem država uporabljamo v širšem in ožjem pomenu besede. Predstavite in razložite oba pomena.

Država v širšem pomenu: _____

(2)

Država v ožjem pomenu: _____

(1)
(3 točke)

2.6. Predstavite socialno državo.

(2 točki)

2.7. Opredelite nacionalizem ter predstavite njegov pozitivni in negativni pomen.

Opredelitev nacionalizma: _____

(1)

Pozitivni pomen: _____

_____ (1)

Negativni pomen: _____

_____ (1)
(3 točke)

Vir 3

Voljenih predstavnikov ljudstva ni bilo več: zdaj so bili vsi zastopniki v Reichstagu nacisti. Tudi nobenih pravih novinarjev ni bilo več; zgolj klečeplazni pisuni. Sodniki so bili vsi nacistični nastavljenici, podložni vladi. Carla se še nikoli doslej ni tako živo zavedala, kako zelo so jo nekdaj ščitili politiki, časnikarji in pravniki. Brez njih, je videla zdaj, je lahko vlada počela vse, kar se ji je zahotelo, celo pobijala ljudi.

(Follett, K. (2013): Svetovna zima, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 460)

2.8. Kako imenujemo skrajno obliko avtoritarne države, opisano v viru 3?

(1 točka)

2.9. Po čem se interesne skupine razlikujejo od političnih strank? Navedite dve razliki.

Prva razlika: _____ (1)

Druga razlika: _____ (1)
(2 točki)

2.10. Navedite en vzrok za manjšo udeležbo žensk v politiki.

(1 točka)

2.11. Navedite dve družbeni okoliščini, ki sta odločilno vplivali na oblikovanje Evropske unije.

Prva okoliščina: _____ (1)

Druga okoliščina: _____ (1)

(2 točki)

3. Šolanje

3.1. Katera procesa sta temeljna značilnost šole kot družbene institucije?

Navedba prvega procesa: _____ (1)

Navedba drugega procesa: _____ (1)
(2 točki)

3.2. Katerega od navedenih terminov uporabljamo za skupno poimenovanje obeh procesov?

- A Emancipacija.
- B Edukacija.
- C Elitizacija.
- D Ekonomizacija.

(1 točka)

3.3. Kako imenujemo izobraževanje, ki ni del javnega ali zasebnega šolskega sistema in poteka v okviru različnih drugih izobraževalnih organizacij?

_____ (1 točka)

3.4. Razložite koncept »skriti kurikulum«.

_____ (2 točki)

3.5. V sodobnih družbah opravlja šola različne družbene funkcije. V sociologiji obravnavamo šolo predvsem z vidika dveh njenih funkcij. Navedite ju in eno od njiju razložite.

Prva funkcija: _____ (1)

Druga funkcija: _____ (1)

Razlaga ene od navedenih funkcij: _____ (2)
_____ (4 točke)

3.6. Kako imenujemo načelo, po katerem razvrščanje ljudi na različne družbene položaje poteka v skladu z njihovimi sposobnostmi in v odvisnosti od njihovih dosežkov?

- A Demokracija.
- B Aristokracija.
- C Mediacija.
- D Meritokracija.

(1 točka)

Vir 1

Otroci iz vladajočih razredov so te spretnosti in znanje usvojili že v predšolskih letih. Torej imajo ključ, da lahko odklenejo sporočila, ki se prenašajo v učilnici; z Bourdieuejevimi besedami »imajo kod za branje sporočila«.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS Ljubljana, str. 764)

3.7. Kako Bourdieu z drugimi besedami imenuje dominantno kulturo, ki se lahko skozi izobraževalni sistem prevede v bogastvo in moč? Pomagajte si z virom 1.

(1 točka)

Vir 2

Boudon meni, da je gibanje v smeri ekonomske enakosti najbolj učinkovit način zmanjševanja neenakosti izobraževalnih možnosti. Zato trdi, da »leži ključ do enakosti možnosti zunaj, ne pa znotraj šol«.

(Haralambos, M., Holborn, M., (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS Ljubljana, str. 767)

3.8. O katerem dejavniku, ki vpliva na neenakosti v šolanju, govori sociolog Boudon? Pomagajte si z virom 2.

(1 točka)

3.9. Predstavniki katere sociološke perspektive vidijo v šoli »prenašalca ideologije vladajočega razreda«?

- A Konfliktne.
- B Funkcionalistične.
- C Pozitivistične.
- D Interpretativne.

(1 točka)

3.10. Katera od navedenih opredelitev opisuje odnose med učitelji in učenci?

- A Odnosi med učitelji in učenci so formalizirani.
- B Odnosi med učitelji in učenci so instrumentalizirani.
- C Odnosi med učitelji in učenci so improvizirani.
- D Odnosi med učitelji in učenci so modernizirani.

(1 točka)

3.11. Navedite dva modernizacijska procesa, ki sta spodbudila uvajanje obveznega šolanja.

Prvi proces: _____ (1)

Drugi proces: _____ (1)
(2 točki)

3.12. Navedite in pojasnite najpomembnejši dejavnik, ki je vplival na ekspanzijo šolanja po drugi svetovni vojni.

Navedba: _____ (1)

Pojasnitev: _____

_____ (2)
(3 točke)

4. Odklonskost in kriminaliteta

4.1. Opredelite odklonskost in kriminaliteto.

Odklonskost: _____

(1)

Kriminaliteta: _____

(1)
(2 točki)

4.2. Pojasnite dva vidika družbene in kulturne določenosti odklonskosti.

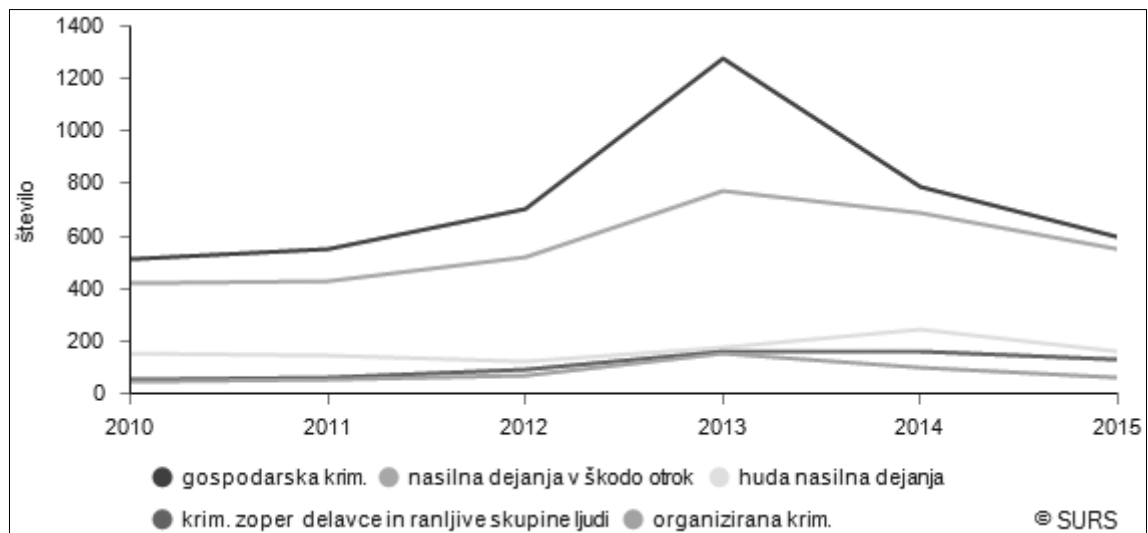
Prvi vidik: _____

(2)

Drugi vidik: _____

(2)
(4 točke)

Vir 1

Obsojeni polnoletni zoper izbrane vrste kriminalitete, Statistični urad RS

(<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=6080&idp=10&headerbar=8>. Pridobljeno: 1. 2. 2017.)

4.3. Kateri način ugotavljanja kriminalitete je predstavljen v viru 1?

_____ (1 točka)

4.4. Pojasnite pojem »temno polje zločina«.

_____ (2 točki)

4.5. Katera teorija odklonskosti poudarja gensko pogojenost odklonskega ravnanja? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Funkcionalistična teorija.
- B Biološka teorija.
- C Konfliktna teorija.
- D Psihološka teorija.

(1 točka)

4.6. Predstavite, kako anomijo razlagata E. Durkheim in R. Merton.

E. Durkheim: _____

_____ (2)

R. Merton: _____

_____ (2)
(4 točke)

4.7. Teorija etiketiranja razlikuje med primarno in sekundarno odklonskostjo. Pojasnite ju.

Primarna odklonskost: _____

(1)

Sekundarna odklonskost: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

NE BODI ŽRTEV OGLASOV

Si vedela, da si vsak dan podvržena kar 4000 komercialnim sporočilom? Veleplakati na poti do službe, oglasi v časopisu, reviji, televiziji, radiu, na letaku in prospektu, prav zdaj se ti je posvetila ena na Facebooku. Oglasi prehajajo v podzavest in nehote boš v trgovini zagledala prav tisti jogurt, ki si ga videla na plakatu, in ga kupila »samo toliko«, da ga preizkusiš. Ujeli so te!

(Arula, P. (2017): Kariera – postani kraljica svojih financ, v Cosmopolitan, februar 2017, str. 68)

4.8. Katero sredstvo neformalnega družbenega nadzora je razvidno iz vira 2? Navedite ga in pojasnite njegov pomen.

Navedba: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(2)
(3 točke)

4.9. Kateri cilj kaznovanja vključuje posebna pozitivna prevencija?

(1 točka)

Prazna stran